

ZJAWISKO FOKSYFIKACJI MEDIÓW NA PRZYKŁADZIE ŚMIERCI KIM DZONG IL'A RELACJONOWANEJ W CNN

Kamila Potapiuk

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

Streszczenie

Artykuł przedstawia rozwijający się na szeroką skalę proces tabloidyzacji mediów, skupiając się przede wszystkim na jego szczególnej odmianie, nazywanej w amerykańskich mediach foksyfikacją. Wnioski oparto na analizie relacji dotyczących śmierci Kim Dzong Il'a przygotowanych przez dziennikarzy, reporterów i prezenterów amerykańskiej telewizji CNN (zaczepniętych z jej strony internetowej). CNN uważana jest za jedną z najbardziej obiektywnych stacji amerykańskich, jednak ostatnio wprowadzane zmiany zaburzają ten wizerunek. Medium coraz częściej podąża za sensacją, mając na względzie nie dobro odbiorcy, a jedynie korzystne dla siebie słupki oglądalności.

Wprowadzenie

Współczesne media coraz częściej stają się obiektem krytyki pod względem treści i sposobu przekazywania informacji. Z. Bauer pisze, że *znacznie ważniejsza od zgodności z faktami staje się atrakcyjność przekazu*¹. Podążanie za ciekawymi tematami przybliżyła informacyjne media coraz bardziej w stronę cieszących się niesłabnącym powodzeniem tabloidów. To z kolei, uważane jest za duże zagrożenie dla jakości debaty publicznej.

¹ Z. Bauer, *Czy mediom obywatelskim zagraża tabloidyzacja?*, [w:] K. Pokorna-Ignatowicz, J. Bierówka (red.), „Stare” media w obliczu nowych, „nowe” w obliczu starych, Wyd. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne Sp. Z. o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2011, s. 42.

Jednym z przejawów tabloidyzacji współczesnych mediów jest tzw. foksyfikacja (z ang. *foxification*). Samo pojęcie – jak wyjaśnia Bauer – jest to nieco złośliwe określenie, odwołujące się do sposobu relacjonowania wydarzeń przez telewizję Fox News², a raczej braku relacjonowania na rzecz snucia domysłów i spekulowania. Ta najpopularniejsza³ w maju 2013 r. amerykańska stacja jest niemal synonimem mediów tabloidowych, a przez to również synonimem banalności i natarczywości dziennikarstwa telewizyjnego, a także agresywnej strategii gry na rynku medialnym⁴.

Negatywne tendencje ujawniły się w tym medium w roku 2002, kiedy Fox News zaczęło nagle urastać do rangi jednej z najbardziej dochodowych stacji telewizyjnych. W związku z tym, stacja zaczęła oddziaływać na inne telewizje Ameryki, które zechciały się na niej wzorować. Zwrócono wówczas uwagę na nowy sposób, w jaki Fox News przekazywała informacje, a także ich treść. Dziennikarze i prezenterzy stacji w dość zauważalny sposób odchodzili od staroświeckich wymogów rzetelności i staranności w selekcji zdobywanych informacji⁵. Dziennikarz Av Westin skwitował ten ewenement tak: *newsy stały się „przegranym liderem”, przynosiły prestiż, ale nie duży zysk pieniężny*⁶. Goniłwa za sensacją nie zmniejszyła oglądalności Fox News. Co więcej, w 2010 roku była to stacja najczęściej oglądana w paśmie *prime-time*.

W dzisiejszym świecie wszystkie sieci telewizyjne w mniejszej lub większej skali używają elementów przekazu tabloidowego. Zjawisko to dotknęło również prestiżowej stacji o zasięgu międzynarodowym – CNN, która od pewnego czasu wprowadza coraz więcej zmian, zarówno pod względem podawanych treści, jak i pod względem sposobu ich przekazywania. Celem tej pracy jest ukazanie zjawiska foksyfikacji CNN na przykładzie relacjonowania śmierci Kim Dzong Il'a.

1. Cable News Network

CNN (Cable News Network) to amerykańska telewizja informacyjna, która powstała w 1980 roku. Jej założyciel, Ted Turner, był początkowo właścicielem przydrożnych billboardów reklamowych, a w późniejszym okresie rozszerzył swoją działalność i stworzył firmę Turner Broadcasting System. Główna siedziba mieści się w Atlancie, jednak posiada również inne ośrodki - m.in. w Nowym Jorku, Londynie, Hongkongu.

Cable News Network jest dostępna w USA i wielu innych krajach na całym świecie. Stacja dysponuje wersją amerykańską (CNN), międzynarodową (CNN International) i w języku hiszpańskim: CNN en Español, a także CNN+. Poza tym w ofercie nadawcy znajdują się kanały o zasięgu krajowym (CNN TÜRK, IBN, Chile, HLN, CNNj) oraz specjalny kanał dla pasażerów na lotniskach – CNN Airport Network.

² Tamże, s. 41-55.

³ M. Knox, *Fox News gains total viewers, loses younger viewers*, http://www.mediabistro.com/tvnewser/may-2013-ratings-fox-news-gains-total-viewers-loses-younger-viewers_b181256, 29.05.13.

⁴ Z. Bauer, *Twój głos w Twoim domu: cztery typy tabloidyzacji*, [z:] http://oblicza.konferencja.org/ufiles/File/ksiazka_przedkonferencyjna.pdf, 25.05.13, s. 18.

⁵ Tenże, *Czy mediom obywatelskim...*, s. 42.

⁶ R. McDonald, *Journalist laments fall of TV news*, <http://m.spokesman.com/stories/2004/dec/09/journalist-laments-fall-of-tv-news>, 25.05.13.

2. Rys historyczny

Telewizja rozpoczęła swą działalność 1 czerwca 1980 roku o godzinie 17:00, nadając pierwszy na świecie całodobowy kanał telewizyjny o tematyce wyłącznie informacyjnej. Pierwszy serwis informacyjny poprowadzili David Walker i Lois Hart⁷. W ciągu kilku lat CNN rozszerzyło swoją działalność na wiele sieci kablowych i satelitarnych, nawiązało współpracę z lokalnymi i regionalnymi stacjami telewizyjnymi na całym świecie. W 1996 r. Time Warner wykupił udziały TBS (dziś to jeden z siostrzanych kanałów CNN), efektem czego umocniła się sytuacja CNN jako wielkiej i silnej medialnej korporacji.

CNN debiutowało w Internecie w 1995 r. stroną www.cnn.com. Współcześnie jest to jedna z najpopularniejszych stron internetowych. Poza możliwością znalezienia najświeższych informacji, strona oferuje platformę blogową oraz możliwość komentowania tekstów. Od 2005 r. dzięki CNN Pipeline można oglądać za darmo na żywo aktualne wiadomości. W 2008 r. CNN zostało uhonorowane nagrodą Technology & Engineering Emmy Awards za nowoczesne rozwiązania technologiczne.

3. Aktualna sytuacja CNN

Największą siłą stacji od samego początku było relacjonowanie nagłych, niespodziewanych wydarzeń, co skutkowało wysoką oglądalnością. Dziennikarze musieli zachowywać czujność dwadzieścia cztery godziny na dobę. Dzięki temu, CNN często jako pierwsza informowała o najbardziej aktualnych wydarzeniach. Przez wiele lat wyznaczała ona trendy, naśladowane – w mniej lub bardziej udany sposób – przez inne telewizje informacyjne z całego świata. Dziennikarze CNN relacjonowali między innymi katastrofę promu Challenger, wydarzenia z pierwszej wojny w Zatoce Perskiej (CNN jako jedyna stacja posiadała zdjęcia z tych wydarzeń) czy atak na World Trade Center.

Mimo wyznaczania pewnych standardów i wysokiej pozycji medialnej, CNN nie obroniła się przed krytyką i zarzutami, m.in. o współpracę z władzami amerykańskimi: wystarczy przypomnieć np. przypadek cenzury materiałów przez Departament Obrony Stanów Zjednoczonych. Nie uchroniła się też od wpadek. W 2009 r. użyto na antenie określenia *polskie obozy śmierci*, co zakończyło się interwencją polskiej ambasady⁸.

W ostatnich miesiącach ta amerykańska telewizja traciła na popularności. Wybory w USA były częściej oglądane w stacjach Fox News czy MSNBC, niż w CNN. W kwietniu 2011 CNN oglądało średnio 451 tysięcy widzów, natomiast MSNBC 428 tysięcy. W kwietniu 2012 r. MSNBC miała 425 tysięcy, a CNN tylko 357 tysięcy. Oglądalność programów CNN spadła w dół nawet o dwucyfrowe liczby⁹.

Według statystyk Pew Research Centre, CNN jako jedyna z trzech dominujących telewizji produkuje więcej obiektywnych raportów i informacji niż stronicznych komentarzy. Niestety, w latach 2007 - 2012 spadła liczba tworzonych dogłębnych analiz informacyjnych, spadł także znacząco odsetek materiałów relacjonujących wydarzenia na żywo. W zamian za to zwiększyła się liczba komentarzy i wy-

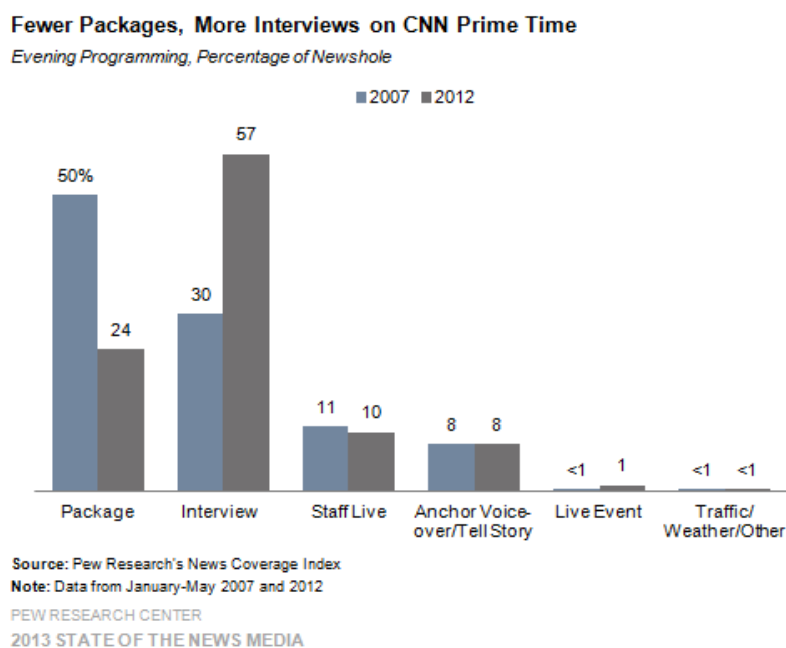
⁷ Ze Świata, *CNN. Legenda pierwszej na świecie telewizji informacyjnej*, <http://ze-swiata.pl/cnn-legenda-pierwszej-na-swiecie-telewizji-informacyjnej>, 25.05.13.

⁸ Tamże.

⁹ K. Durma, *CNN umiera? Najgorsze wyniki od 10 lat*, <http://natemat.pl/13363,cnn-umiera-najgorsze-wyniki-od-10-lat>, 25.05.13.

wiadów. W 2007 roku w paśmie wieczornym CNN wywiady zajmowały 30% czasu antenowego, w 2012 r. było to już 57%. W paśmie o najwyższej oglądalności czas poświęcony na wywiady zwiększył się prawie dwukrotnie – z 30% do 57%. W tym samym okresie, czas antenowy przygotowywanych materiałów informacyjnych zmniejszył się z 50% do 24%.¹⁰ Dane te prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Podział przygotowywanych materiałów dla pasma prime-time – dane Pew Research Center

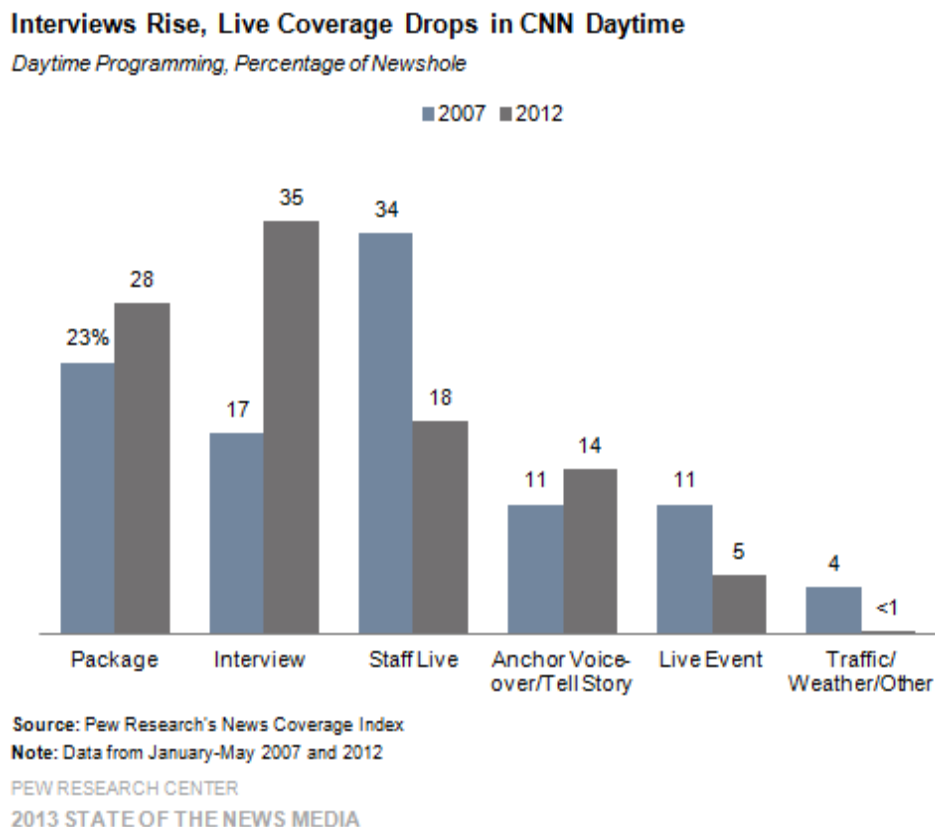

Źródło: <http://stateofthemedias.org>

Zmiany nastąpiły nie tylko w prime time. Jak wynika z wykresu 2, w dziennym paśmie również podwoiła się liczba wywiadów z 17% w 2007 roku do 35% w 2012 roku, jednocześnie wzrosła liczba emitowanych materiałów informacyjnych z 23% do 28%. Spadła natomiast liczba relacji na żywo z 34% do 18%, oraz transmisji wydarzeń na żywo z 11% do 5%. W ogólnym rozrachunku liczba takich materiałów i im pokrewnych, zmalała z 45% do 23% – co daje wynik niższy prawie o połowę.

¹⁰ Overview In Annual Report on American Journalism, The State of the Media 2013, <http://stateofthemedias.org/2013/overview-5>, 25.05.13

Wykres 2. Podział przygotowywanych materiałów dla pasma dziennego – dane Pew Research Center

Źródło: <http://stateofthedia.org>

Siłą CNN jest międzynarodowość. Telewizja nie zajmuje się tylko informacjami z Ameryki, podaje również informacje o zasięgu światowym. W 2007 roku w CNN 30% newsów pochodziło z zagranicy, w Fox News było to 21%, a w MSNBC – 25%. W 2012 r. CNN nadal zostawało liderem: 23% przy 15% w Fox News i 7% w MSNBC¹¹.

Tony Maddox, wiceszef CNN International doskonale podsumował pozycję, jaką stacja wypracowała sobie na świecie: *Dane, które mamy, świadczą o tym, że apetyt na CNN na świecie, w tym w Polsce, jest na najwyższym poziomie od lat 90. Mamy więcej widzów w ciągu dnia, tygodnia i miesiąca praktycznie we wszystkich grupach wiekowych, które nas oglądają*¹².

4. Foksyfikacja CNN

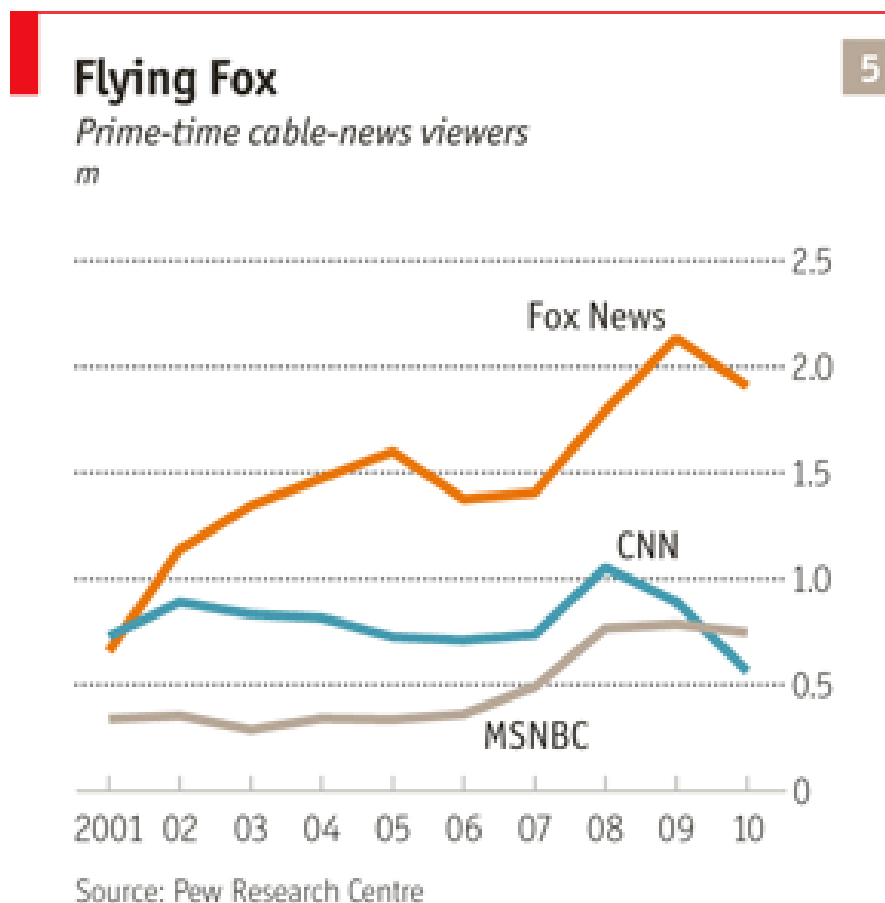
Popularność Fox News wpłynęła w znacznym stopniu na wprowadzając różne zmiany mające przyciągnąć widza. Począwszy od zmian w ramówce, po inwestowanie w nowe technologie i rozwiązania,

¹¹ M. Jurkowitz i in., *The Changing TV News Landscape*, <http://stateofthedia.org/2013/special-reports-landing-page/the-changing-tv-news-landscape>, 25.05.13.

¹² V. Makarenko, *Wiceszef CNN: w telewizji informacyjnej nie chodzi o zyski*, <http://wyborcza.biz/biznes/2029020,101558,12532243.html>, 25.05.13.

które mają na celu poprawę jakości wizualnej tworzonego *show*. O powszechnej foksyfikacji mediów świadczy też dobór tematów: coraz częściej odwołują się one do uprzedzeń widza, koncentrują się na spowodowaniu emocjonalnych reakcji zamiast na podawaniu obiektywnych, rzetelnych informacji. Odbiorca stał się potrzebny jako siła w walce o reklamodawców. Im większą popularność zyska stacja, tym większe będą jej przychody z reklam.

Wykres 3. Popularność telewizji kablowych w głównym czasie antenowym - dane Pew Research Center

Źródło: <http://media.economist.com>

Według danych Pew Research Centre, zaprezentowanych na Wykresie 3, a zamieszczonych w artykule *Impartiality: The Foxification of the News* w „The Economist”, walkę o amerykańskiego widza wygrywa zdecydowanie Fox News, choć – podążając za gustem odbiorców – CNN wprowadziło wiele zmian w swoim czasie antenowym, pojawiły się między innymi programy tabloidowe¹³.

Mark Whitaker, redaktor zarządzający CNN, przypomniał, że kiedyś CNN krytykowano za neutralność. W dzisiejszych czasach zarzuca się jej brak lub niezdecydowanie. Tymczasem dziennikarze CNN twierdzą, iż punkt widzenia stacji ujawnia się tylko wtedy, gdy jest to poparte faktami¹⁴. Co ciekawe,

¹³ Tamże.

¹⁴ *Impartiality: The Foxification of the News*, <http://www.economist.com/node/18904112>, 25.05.13.

w 2008 r. telewizja Fox News zarzucała CNN stronniczość polityczną, sama zaś deklarowała się jako stacja bardziej wyważona, a co za tym idzie, wiarygodna. Grafika zaczerpnięta z serwisu Politico.com, przedstawia dane, z których wynika, że wśród widzów amerykańskich stacji, ci którzy oglądają CNN to w ponad połowie Demokraci, natomiast Republikanie stanowili jedynie 18% odbiorców stacji. Widzami Fox News są w 39% Republikanie, a w 33% Demokraci, co miało dowodzić balansu politycznego tej stacji¹⁵.

Rysunek 1. Fox News jako stacja zbalansowaną, a CNN jako stronnicza

Źródło: <http://images.politico.com>

W 2011 r. sytuacja się zmieniła, bowiem według Alternat.org to CNN była najbardziej zbalansowaną stacją, niepopierającą żadnej partii, a Fox News stała się telewizją typowo republikańską: *CNN jako innowator i lider telewizji kablowej balansowała pomiędzy stronami jako dziennikarski mutant – ani po lewej stronie, ani po prawej lub też neutralnie*¹⁶.

Foksyfikacja w CNN na dobre rozpoczęła się wraz z Kenem Jautz, poprzednio dyrektorem naczelnym HLN. Zaczął on instynktownie wprowadzać typowo komercyjne, dochodowe rozwiązania tabloidowe, które odniosły sukces w HLN. Jautz nie wierzy w telewizję, która skupia się tylko na podawaniu fak-

¹⁵ M. Calderone, *Fox ad rips CNN*, www.politico.com/blogs/michaelcalderone/0808/Fox_ad_rips_CNN.html, 25.05.13.

¹⁶ News Corps, *The Foxification Of CNN: New Management Pushes The Network Into Crazy Territory* <http://www.newscorpse.com/ncWP/?p=5502>, 25.05.13.

tów. Stara się nadać CNN *blask foxopodobnego odcienia* i zbiera wokół siebie ludzi, którzy podzielają jego awersję do faktów¹⁷.

Wkrótce, granice pomiędzy CNN i Fox News mogą całkowicie się zatrzeć, w konsekwencji trudno będzie odróżnić obie stacje. Już teraz można zaobserwować obustronną rotację pracowników. W CNN pracują m.in. wcześniej zatrudnieni przez Fox News: Glenn Beck czy prezenterka E.D. Hill. Natomiast w Fox News pracują wcześniejsi pracownicy CNN: Ed Henry i John Roberts.

Ze względu na potencjalne korzyści materialne CNN zmienia nieustannie swoje oblicze nie tylko pod względem pracowników, ale również pod względem używanych narzędzi. Stacja od jakiegoś czasu przedkłada samą dziennikarską informację nad jej efektowne przekazanie. Dlatego też powszechne są wykresy, animacje, dotykowe obrazy, łączenia z hologramami. Zamiast rzetelnego podawania faktów widzowie są świadkami technologicznego show.

5. Śmierć Kim Dzong Il'a – opis analizowanego wydarzenia

Według północnokoreańskiej agencji KCNA, śmierć Kim Dzong Il'a, przywódcy Korei Północnej, nastąpiła w sobotę 17 grudnia 2011 r. o godzinie 8:30 czasu lokalnego (0:30 czasu polskiego) w pociągu, którym przemieszczał się po kraju. Przyczyną śmierci był rozległy zawał serca, ze względu na wielkie napięcie umysłowe i fizyczne¹⁸.

Media północnokoreańskie ogłosiły światu wiadomość o zgonie ukochanego przywódcy dopiero 19 grudnia. Prezenterka północnokoreańskiej telewizji oznajmiła: *To największa strata dla partii, a dla naszego narodu - największy smutek*¹⁹. Władze Północnej Korei ogłosiły żałobę narodową trwająca do 29 grudnia.

5.1. Reakcja rządu USA

USA początkowo zajęło postawę wyczekującą. Rzecznik Białego Domu, Jay Carney, wystosował oświadczenie: *Uważnie monitorujemy doniesienia o tym, że Kim Dzong Il nie żyje. Prezydent (USA Barack Obama) został o tym zawiadomiony. Jesteśmy w bliskim kontakcie z naszymi sojusznikami: Koreą Południową i Japonią. Pozostajemy oddani sprawie stabilizacji na Półwyspie Koreańskim oraz wolności i bezpieczeństwa naszych sojuszników*²⁰. Władze odrzuciły możliwość przekazania oficjalnych kondolencji po śmierci północnokoreańskiego dyktatora. *W tym przypadku byłoby to niestosowne – powiedziała rzeczniczka Departamentu Stanu, Victoria Nuland*²¹.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ TVN24.pl, *Kim Dzong Il nie żyje*, <http://www.tvn24.pl/raporty/kim-dzong-il-nie-zyje,401>, 25.05.13

¹⁹ Polskatimes.pl, *Zawał serca zabił koreańskiego dyktatora. "To strata dla partii, a dla narodu - niewyobrażalny smutek"*, www.polskatimes.pl/arttykul/484873,zawal-serca-zabil-koreanskiego-dyktatora-to-strata-dla,id,t.html, 25.05.13.

²⁰ Tamże.

²¹ Gazeta.pl, *USA: kondolencje po śmierci Kim Dzong Ila niestosowne*,

http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10851163,USA__kondolencje_po_smierci_Kim_Dzong_Ila__niestosowne_.html, : 25.05.13.

5.2. Reakcja Korei Południowej

Kontakty Korei Północnej z Koreą Północną od wielu lat są napięte, jednakże rząd Korei Południowej przekazał kondolencje swojemu sąsiadowi. Mimo tego przyjaznego ruchu, siły zbrojne Korei Południowej postawiono w stan gotowości, a prezydent Li Miung Bak zwołał posiedzenie Krajowej Rady Bezpieczeństwa. Apelował również do obywateli o zachowanie spokoju.

6. Analizowany czas

Próba materiału dotyczy okresu pomiędzy 19 a 22 grudnia 2011 r., ze specjalnym naciskiem na 19 grudnia, ze względu na natłok pojawiających się informacji. Na stronie CNN w raporcie zatytułowanym *Stany Zjednoczone obserwują uważnie Koreę Północną tuż po śmierci Kim Dzonga*, do pierwszej noty edytorskiej dodano dodatkowo 33 notatki informacyjne.

Na potrzeby niniejszego artykułu prześledzono również teksty na CNN Money, iReport, Situation Room, a także posty na security.blogs.cnn.com i news.blogs.cnn.com. Zapoznano się także z ośmioma różnymi materiałami video. Są to zapisy zarówno komentarzy, jak i serwisów informacyjnych, wywiadów znajdujących się bezpośrednio na portalu CNN, a także zarejestrowane na youtube.com. Wykorzystywane są w nich również archiwalne nagrania z Kim Dzong Il'em, a także nagrania bezpośrednio związane z jego śmiercią pochodzące z Korei Północnej.

7. Informacje CNN

Jedną z tendencji we współczesnych, coraz bardziej stabilizowanych mediach jest to, że odbiorca zwraca uwagę na najświeższe doniesienia i komunikaty (choćby najkrótsze), nie na sprawdzone, potwierdzone w wielu źródłach i rozbudowane informacje. Śmierć Kim Dzong Il'a wywołała spore poruszenie w mediach na całym świecie, a w USA była głównym tematem dnia.

CNN jako pierwsza przerwała swoje zaplanowane programy, aby nadać tę informację²², tym samym wyprzedziła swoich rywali, co uznano za wielki sukces. Sam Feist z CNN na swoim profilu na Twitterze relacjonował rozwój sytuacji medialnej od ogłoszenia wiadomości o śmierci Dzonga. Jak widać na załączonej grafice, konkurencyjne telewizje dość długo nie podejmowały wątku o zgonie przywódcy Korei Północnej.

²² Gazeta.pl, *Kim Dzong Il nie żyje*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10839495,Kim_Dzong_Il_nie_zyje.html, 25.05.13.

Rysunek 2. Sam Feist analizuje na Twitterze czas antenowy CNN, MSNBC i Fox News.

Źródło: <http://www.huffingtonpost.com>

Jeśli chodzi o agendę, najpierw CNN opublikowało podstawowe wiadomości: kiedy, jak i gdzie zmarł Kim Dzong Il²³. W późniejszym czasie newsy były na bieżąco aktualizowane²⁴, pojawiły się komentarze. Spontanicznie łączono się z korespondentami, m.in. z Paulą Hancock, która przyznała, że nie jest łatwo zdobyć dodatkowe informacje z północnokoreańskich mediów o śmierci dyktatora. „Chwytając się” tematów pobocznych, Hancock wspominała jego zawał²⁵ w 2008 r. Pokazywano również nagrania z północnokoreańskiej telewizji, ukazujące tamtejszą dziennikarkę przekazującą informację o śmierci przywódcy, a także reakcję Koreańczyków oblewających się łzami²⁶. Na portalu CNN, który przyjął czarno-białą kolorystykę, informacje o tym zdarzeniu opanowały całą stronę główną, spychając resztę tematów na kolejne strony.

²³ <http://www.youtube.com/watch?v=h7zHGxVL89E>, 25.05.13.

²⁴ M. Simon, F. Brown, J. Hanna, *U.S. watching North Korea closely after Kim Jong Il's death, general says*, <http://news.blogs.cnn.com/2011/12/19/report-north-koreas-kim-jong-il-is-dead/?iref=allsearch>, 25.05.2013.

²⁵ <http://www.cnn.com/video/data/2.0/video/world/2011/12/19/hancocks-korea-south-koreanresponse.cnn.html>, 25.05.13.

²⁶ <http://www.cnn.com/video/data/2.0/video/world/2011/12/19/korea-anchor-crying.cnn.html>, 25.05.13.

Rysunek 3. Czarno-biała kolorystyka portalu CNN.com w dniu otrzymania informacji o śmierci Kim Dzong Il'a

Źródło: <http://www.tokfm.pl>

CNN, jak i inne media światowe, musiały zdać się na komunikaty ogłaszane przez KCNA, które zawierały w sobie dwa, trzy zdania konkretnej informacji. Były natomiast przesiąknięte partyjną propagandą. Nawoływały do żałoby po zmarłym wodzu, a także promowały nowego lidera: *Wszyscy członkowie Partii Pracy, wojskowi i obywatele powinni wiernie podążać za towarzyszem Kim Dzong Unem oraz chronić i umacniać wspólny front partii, armii i narodu*²⁷.

8. Tematy związane ze śmiercią Kim Dzong Il'a poruszane w mediach

Zważywszy na ograniczony dostęp do informacji płynących bezpośrednio z Korei Północnej, media musiały szukać materiału poza granicami tego kraju. Wiele z nich było nadmiernie roztrząsanych, robiono z nich sensacje, często oparte na niejasnych przesłankach. Podejmowano temat testów pocisków krótkiego zasięgu w Korei Płn. czy sukcesji władzy przez Kim Dzong Un'a. Był to jednak zlepek niepełnych informacji – w pierwszym wypadku z Korei Południowej, w drugim – z całego świata.

Inne przewijające się tematy to reakcja Korei Płd. na wydarzenia w Korei Płn., reakcja USA, japońskie nastawienie po wydarzeniach w Korei Płn. Podano informacje o szczegółach ceremonii pogrzebowej. Należy jednak podkreślić, iż powyższe tematy cały czas przeplatały się między sobą. Proszono kolejne osoby o relacje i komentarze do całego zajścia oraz towarzyszących mu wydarzeń. Mała ilość posia-

²⁷ Polskatimes.pl, *Zawał serca zabił koreańskiego dyktatora. "To strata dla partii, a dla narodu - niewyobrażalny smutek"*, <http://www.polskatimes.pl/artykul/484873,zawal-serca-zabil-koreanskiego-dyktatora-to-strata-dla,id,t.html?cookie=1>, 25.05.13.

danych danych skłaniała dziennikarzy i komentatorów do różnego rodzaju domysłów. W informacjach występowały takie wyrażenia jak: *wydaje się, przypuszcza się, nie jest jasne*.

8.1. Przyszłość Korei Północnej

Mimo istotności tego tematu, media nie miały żadnych konkretnych danych dotyczących rozwoju sytuacji w Korei Płn. *Nikt nie ma pojęcia co może się wkrótce wydarzyć* – można przeczytać w artykule *Ze śmiercią Kim Dzong Il'a, szok nieznanego*²⁸. CNN starało się przybliżyć możliwe scenariusze najbliższych dni i tygodni. Jednocześnie nie informowało czytelnika o konkretnych przyszłych działaniach, tylko tworzyło przypuszczenia i domysły. Takie działania mogły wywołać chaos u odbiorcy. Tekst wywoływał też poczucie niepokoju – kilkakrotnie w tekście pojawia się słowo: *niepewność*.

8.2. Postać Kim Dzong Un'a

Dużym zainteresowaniem mediów cieszył się Kim Dzong Un. Gromadzono o nim wszelkie dane, nawet te niekoniecznie istotne z punktu informacyjnego, np. *Młody Kim pozostaje tajemnicą. Nawet jego wiek jest niepewny dla większości zewnętrznego świata; wierzy się, że Kim Dzong Un może mieć około trzydziestu lat. Mówi się, że Kim Dzong Un ma zamiłowanie do Jamesa Bonda i koszykarza Michaela Jordana. Wierzy się, że studiował w Szwajcarii i mówi po angielsku, niemiecku, prawdopodobnie też po francusku*²⁹ – to fragment sylwetki stworzonej przez CNN. Warto zauważyć, ile w przytoczonym tekście jest niepewności. Pojawiają się słowa: *tajemnica, niepewny, prawdopodobnie*.

Przytaczano też wypowiedzi z 2010 r. Joao Micaelo - człowieka, który twierdził, że studiował z młodym przywódcą Korei Płn.: *Był takim samym normalnym facetem jak ja, interesował się sportem, filmem, komputerami. Nie lubił przegrywać, jak każdy z nas. Grał w koszykówkę i na PlayStation*³⁰. To jedyna osoba, która przyznała się do studiowania razem z Kim Dzong Un'em. Micaelo był jedynym źródłem wiedzy na temat życia osobistego młodego przywódcy. W związku z tym jego relacje, niepotwierdzone przez innych studentów, mogły budzić wiele kontrowersji i skłaniać do pytań. Tymczasem np. zamiłowanie do gry w kosza kilkakrotnie zostało wspomniane przez media.

Przypominano również wydarzenia z 2010 r., kiedy na łamach japońskiej telewizji Asahi starszy brat Kin Jong Un'a wyrzekł się sukcesji po ojcu. Pojawiały się też pogłoski, że faktyczną władzę w Korei Północnej będzie miał wuj Kim Dzong Un'a – Jang Song Thaek³¹.

W sprawie młodego lidera głos zabrał m.in. Mike Chinoy z U.S. China Institute³², który mówił o sytuacji polityczno-społecznej, w jakiej ten się znajduje. Analityk przypomniał również, jak chiński ambasador opisywał nowego przywódcę Korei Północnej. Według niego wydawał się on miłym, spokojnym

²⁸ J. Dougherty, A. Levine, <http://security.blogs.cnn.com/2011/12/19/with-kim-jong-il-death-shock-of-the-unknown>, 25.05.13.

²⁹ <http://edition.cnn.com/2011/12/19/world/asia/kim-jong-un-profile>, 25.05.13.

³⁰ <http://edition.cnn.com/2011/12/19/world/asia/kim-jong-un-profile>, 25.05.13.

³¹ J. Dougherty, A. Levine, <http://security.blogs.cnn.com/2011/12/19/with-kim-jong-il-death-shock-of-the-unknown>, 25.05.13.

³² http://www.youtube.com/watch?v=ahz1ASA_iH, 25.0.13.

człowiekiem, obserwującym i przy tym niewiele mówiącym. Nie dodał, że Chiny – jako jeden z nielicznych krajów – były i są w dobrych stosunkach z Koreą Północną³³.

8.3. Relacje Korei Północnej z Koreą Południową

W CNN szeroko komentowano ciągle zagrożoną sytuację sąsiadów totalitarnego państwa: Korei Południowej i Japonii. Zamiast podawania konkretnych informacji, spekulowano, rozważano realne zagrożenie ze strony Korei Północnej ewentualnym atakiem. Wszelkie wiadomości były jednostronne – głos zawierali tylko przedstawiciele z Korei Południowej. Strona Korei Północnej nie wypowiedziała się na ten temat. CNN podawało między innymi wiadomość, iż Korea Południowa będzie uważnie monitorowała ruchy północnokoreańskich oddziałów wojskowych oraz że Korea Południowa ogłosiła stan kryzysowy³⁴. Przytaczano wypowiedzi prezydenta Korei Płn., który mówił o potrzebie zachowania spokoju i stabilności, a także o kontynuowaniu pracy międzynarodowej.

Publikowano również komunikaty wydawane przez władze USA. Korespondentka Paula Hancock³⁵ jako jedyna zauważyła, iż mieszkańcy Korei Południowej nie myślą na co dzień o sąsiadującym z nimi reżimie totalitarnym. Dodała jednak, iż wraz ze zmianą przywódcy Korei Płn. zainteresowanie może wzrosnąć.

8.4. Reakcje światowe na wiadomość o śmierci Kim Dzong Il'a

Stworzono specjalny artykuł przedstawiający stosunek poszczególnych państw do zaistniałej sytuacji w Korei Północnej. Przedstawiono stanowisko Chin, Kuby, Francji, Niemiec, Japonii, Filipin, Rosji i Wielkiej Brytanii³⁶. CNN przekazywało też na bieżąco komentarze poszczególnych władz USA – zarówno Białego Domu, jak i Parlamentu. Dotyczyły one przede wszystkim sytuacji Korei Południowej wobec groźnego sąsiada i możliwych scenariuszy polityki światowej, które może obrać nowy przywódca Korei Północnej. Podkreślano wsparcie USA dla Korei Południowej.

9. Komentarze

Na łamach portalu CNN, w tekstach i archiwalnych plikach, pojawiało się mnóstwo wypowiedzi w związku ze śmiercią Kim Dzong Il'a. Generał Martin Dempsey potwierdził wiadomości o mobilizacji wojskowej. Victor Cha, ekspert ds. związanych z Koreą Północną, mówił o tym, iż nowy lider miał mało czasu na przygotowanie się do objęcia stanowiska i to może być przyczyną niepokoju północ-

³³ J. Dougherty, A. Levine, <http://security.blogs.cnn.com/2011/12/19/with-kim-jong-il-death-shock-of-the-unknown>, 25.05.13.

³⁴ CNN Wire Staff, *North Korean leader dead after heart attack, state media reports*, <http://edition.cnn.com/2011/12/18/world/asia/north-korea-leader-dead>, 25.05.13.

³⁵ <http://edition.cnn.com/video/?/video/world/2011/12/19/hancocks-korea-south-korean-response.cnn>, 25.05.13.

³⁶ CNN Wire Staff, *World reacts to Kim Jong Il's death*, <http://edition.cnn.com/2011/12/19/world/asia/north-korea-world-reax>, 25.05.13.

nokoreańskich przywódców militarnych, a nawet przyczyną walki o władzę. Bill Richardson, były ambasador USA przy ONZ, podjął kwestię niepewnej sukcesji stanowiska przez Dzong Un'a.

Łączono się z korespondentami, m.in. z korespondentką CNN Christiane Amanpour. W obliczu budzących się nadziei na zmianę w Korei Północnej wraz z nowym przywódcą, dziennikarka przypominała, że w 2008 r. podczas negocjacji i rozmów między USA a Koreą Północną taka nadzieja również się pojawiła, jednak szybko zniknęła.

Stan Grant, reporter CNN w Beijing, zauważył, że tak naprawdę nie wiadomo jak wielką siłą będzie dysponować Kim Dzong Un³⁷. Wśród komentarzy można zauważyć nieustanne podkreślanie niepewności i brak konkretnych danych. Mimo to wciąż łączono się z kolejnymi osobami, nawet jeśli nie wnosiły nic nowego do ogólnej puli informacji i komentarzy.

Nie zabrakło wypowiedzi specjalistów. Jim Walsh, ekspert międzynarodowego bezpieczeństwa na Massachusetts Institute of Technology's Security Studies Program, mówił o trudnej do przewidzenia i delikatnej sytuacji międzynarodowej Korei Północnej³⁸. Natomiast Han Park, dyrektor instytucji Center for the Study of Global Issues na Uniwersytecie w Georgii, powiedział, że spodziewa się łagodnego i szybkiego przebiegu procesu przejmowania władzy przez Kim Dzong Un'a.

W Polsce najczęściej cytowaną wypowiedzią z CNN była wypowiedź dziennikarza Wolfa Blitzera: *Nie wiadomo, jak Kim Dzong Un się zachowa. Jest oczywiste, że najbliższe dni będą okresem napięcia na Półwyspie Koreańskim, a kiedykolwiek jest tam napięcie, to jest to powód do niepokoju dla USA*³⁹. Cytat ten pojawił się m.in. w *Gościu Niedzielnym*, a także w TVN24.

10. Informacje ekonomiczne

Kilkakrotnie pojawiły się informacje dotyczące gospodarki i jej reakcji na śmierć Kim Dzong Il'a. Rozpatrywano ją w kontekście światowym, amerykańskim i obu Korei⁴⁰. Podkreślano chwilową niestabilność rynku. CNN przytoczyła również wypowiedź June Park, ekonomisty Meritz Securities dla Reuters.com. Park twierdził, że śmierć północnokoreańskiego przywódcy stanowiła niewątpliwie negatywny czynnik wpływający na światowy rynek i świadomość inwestorów. Sytuacja na rynku akcji i papierów wartościowych pogorszyła się, a inwestorzy zaczęli wycofywać swoje udziały⁴¹. Na money.cnn.com zanotowano też spadek udziałów japońskich na giełdzie, a nawet krajów bezpośrednio kojarzonych z Koreą Północną – Tajwanu, Singapuru, Australii czy Nowej Zelandii⁴².

³⁷ M. Simon, F. Brown, J. Hanna, F. Brown, *U.S. watching Korea closely after Kim Jong Il's death, general says*, <http://news.blogs.cnn.com/2011/12/19/report-north-koreas-kim-jong-il-is-dead>, 25.05.13.

³⁸ Tamże.

³⁹ WPROST.pl, *USA: umarł Kim Dzong Il, teraz Kim Dzong Un?*, <http://www.wprost.pl/ar/284179/USA-umarl-Kim-Dzong-Il-teraz-Kim-Dzong-Un>, 25.05.13.

⁴⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=oowASCN1Vug>, 25.05.13.

⁴¹ P. Shadbolt, *Markets fall on news of Kim Jong Il's death*, <http://edition.cnn.com/2011/12/19/business/north-korea-markets/index.html>, 25.05.13.

⁴² J. Dickler, P. Shadbolt, *Asian Markets fall on news of Kim Jong Il's death*, http://money.cnn.com/2011/12/19/markets/world_markets_kim_jong_il/index.htm, 25.05.13.

11. Interaktywna platforma dla odbiorców.

Stworzono możliwość międzynarodowego dzielenia się spostrzeżeniami na temat śmierci koreańskiego przywódcy i przyszłości tego kraju na platformie CNN Report, poprzez możliwość nagrywania vlogów⁴³. Dało to głos dziennikarzom obywatelskim, z którego skorzystało wiele osób. Do tej pory dostępnych jest około 50 tytułów. Najczęściej oglądane to: *Syn Kim Dzong Il'a może być groźniejszy dla pokoju na świecie*, *Świat powinien asystować Północnej Korei w rozwoju* i *Pomóżmy Ludziom z Korei Północnej obudzić się i osiągnąć wolność*. Publikowano wpisy typu: *Dlaczego Amerykanie mają się interesować śmiercią Kim Dzong Il'a?*, a także te z przeciwnego bieguny optakujące *Wielkiego Wodza*. CNN postawiło w tym wypadku na interaktywność z odbiorcą.

Jedna z użytkowników, Larena, napisała pod vlogiem: *Północnokoreański przywódca Kim Dzong Il nie żyje. Wierzę, że problemy się skończą, wierzę, że Północna Korea nie będzie już nalegała na pogram nuklearny, wierzę, że Północna i Południowa Korea mogą poprawić swoje stosunki, wierzę, że kończy się jedna era, a zaczyna nowa*⁴⁴.

12. Analiza przykładowych materiałów video

CNN dysponowało materiałami z północnokoreańskiej telewizji⁴⁵. Pierwszy rejestrował prezenterkę przekazującą wiadomość o śmierci Kim Dzong Il'a. Drugi pokazywał obywateli, którzy historycznie go optakiwali. Oba materiały są bardzo emocjonalne, wręcz na pokaz. Ze względu na ich sensacyjność i niecodzienność często je powtarzano. Co ciekawe, dopiero 27 grudnia w CNN pojawiły się pytania czy pokazy płaczu były prawdziwe czy tylko na pokaz.

Inny aspekt materiałów wideo związanych z ze śmiercią Kim Dzong Il'a ukazujących problem foksyfikacji, przybliża nagranie pt. *Economic reaction to death of Kim Jong Il*. Przytaczałam wcześniej przykłady inwestowania CNN w nowe technologie i rozwiązania, które mają na celu poprawę jakości wizualnej przekazywanych wiadomości. W czasie 1:15 – 1:20 możemy zauważyć pojawiające się trudności z obsługiwaniem nowoczesnego sprzętu. Problem pojawia się ponownie dwukrotnie w okresie 1:50 – 2:02. Walka prezenterki z dotykowym ekranem odciąga widza od przekazywanych informacji, rozprasza ich odbiór. Trudności nie pozwalają też skupić się dziennikarce, która w międzyczasie odwraca się tyłem do widza, a później płąta się w swojej wypowiedzi i formułuje nieskładne zdania.

Jednym z ciekawszych materiałów jest *Wyjaśnij to mi: Korea Północna* Wolfa Blitzera⁴⁶. Dziennikarz podał wiadomość o śmierci Kim Dzong Il'a. Później mówił o tym, kim jest Kim Dzong Un. Opisując jego twarz użył słów: *mała, pucołowata*, co degradowuje podawane wiadomości jako w pełni obiektywne. Mówił również o specyfice kraju, jego zamknięciu na świat i współpracy z Chinami. Poruszony został także temat relacji obu Korei. Całość z jednej strony pozwala niezainteresowanym dotychczas widzom poznać podstawowe informacje na temat sytuacji Korei Północnej, z drugiej strony nie jest bezpośrednio związane z samą informacją o śmierci Kim Dzong Il'a. Blitzer kilkakrotnie podkreśla

⁴³ http://ireport.cnn.com/topics/719362?hpt=hp_t1, 25.05.13.

⁴⁴ <http://ireport.cnn.com/docs/DOC-719424>, 25.05.13.

⁴⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=oowASCN1Vug>, 25.05.13.

⁴⁶ W. Blitzer, *Explain to me: North Korea*, <http://situationroom.blogs.cnn.com/2011/12/19>, z dnia 25.05.13.

niepewność sytuacji, używa określeń: *tajemnica, zagadka*. Dodatkowo posługuje się czasownikami typu: *podejrzewać, przyjmować, zgadywać, nie wiedzieć*.

Podsumowanie

Foksyfikacja przekazu medialnego po śmierć Kim Dzong Il'a pogłębiona została z pewnością przez ograniczony dostęp CNN do wiadomości płynących z Korei Północnej, a to za sprawą jej zamknięcia na świat i braku wolnych mediów. Wobec tego CNN szukało wszelkich możliwych interesujących powiązań, którymi mogłaby wypełnić lukę informacyjną. Bardzo popularnym tematem było zagrożenie Korei Południowej przez totalitarnego sąsiada. Wraz z mijającymi godzinami przybawało coraz więcej nowych, sensacyjnych „faktów”. W rezultacie odbiorca miał wrażenie, że w Azji lada chwila może wybuchnąć wojna. CNN napędzało całą atmosferę, wywołując poczucie zagrożenia. Tworzono przykładowe scenariusze przyszłości totalitarnego państwa, podkreślając na każdym kroku niepewność, a nawet strach przed polityką nowego przywódcy. W wyniku sporej dawki spekulacji i niedomówień przekazy nie zdołały się obronić przed subiektywizmem. Co więcej, mogły być przyczyną pochopnego, a nawet mylnego wysnuwania wniosków przez widza.

Brak konkretów sprawiał, że media wykorzystywały wszelkie informacje związane z nowym przywódcą – Kim Dzong Un'em, który stał się wręcz amerykańskim celebrytą i „maskotką” mediów. W sylwetce stworzonej przez CNN sporą uwagę poświęcano np. jego zamiłowaniu do koszykówki, co jest typowo tabloidową wiadomością, nieistotną wręcz dla samego tematu śmierci Kim Dzong Il'a.

Zapraszani komentatorzy czasem powtarzali się we wnioskach, teoriach, domysłach, co w konsekwencji nie wносиło nic do ogólnego poziomu informacji podawanej odbiorcom. W przekazie medialnym pojawiło zdecydowanie za dużo przypuszczeń, niepewnych informacji, kreślonych scenariuszy. Widz, który odbiera wiadomości wybiórczo, mógł potraktować je jako pewne.

W końcu, można też zauważyć technologiczne efekty związane z foksyfikacją mediów. Najnowszy sprzęt, mający na celu przyciąganie wzroku widza, często zawodzi. W związku z tym pojawia się szum komunikacyjny, co wpływa na słabszą jakość odbioru komunikatu medialnego. CNN gnane chęcią przyciągnięcia coraz większej ilości widzów, traci na swojej autentyczności. Staje się plastikowym wytworem skomercjonalizowanego świata mediów.

Na koniec warto przytoczyć, zapewne nieznaną wielu Czytelnikom, pozycję kreślącą wzory powielane przez współczesne media. W swojej książce *Fast Food dla mózgu*, Piotr Tomasz Nowakowski tak puentuje zmiany w komunikowaniu masowym, jakie zaszły w ostatnich dekadach: *W handlowej logice dobro telewizza schodzi na dalszy plan, bo w podsumowaniu dnia liczy się tylko procentowy udział widzów. (...) Wiele produkcji powstaje nie tyle z postulatu szukania prawdy, dobra u piękna, co z chęci zadziwienia świata. A że trudno jest świat zadziwić, więc wymyśla się najróżniejsze rzeczy na zasadzie, kto kogo bardziej zaskoczy. W tym celu informacja musiała przejść zasadniczą zmianę: kryterium jej wartości przestała pełnić prawda, a zastąpiła ją atrakcyjność. Włodarze mediów nie pytają już, czy dana informacja jest rzetelna, lecz czy jest ciekawa, czy da się ją sprzedać. Dawniej najpoważniejszym zarzutem było stwierdzenie: „media kłamią”, dziś co najwyżej wytyka się, że „media są nudne”⁴⁷.*

⁴⁷ P.T. Nowakowski, *Fast Food dla mózgu, czyli telewizja i okolice*, Maternus Media, Tychy 2002, str. 49.

Bibliografia

1. Bauer Z., Czy mediom obywatelskim zagraża tabloidyżacja?, [w:] K. Pokorna-Ignatowicz, J. Bie-rówka (red.), „Stare” media w obliczu nowych, „nowe” w obliczu starych, Wyd. Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne Sp. Z. o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2011.
2. Bauer Z., Twój głos w Twoim domu: cztery typy tabлдыżacji, [z:] http://oblicza.konferencja.org/ufiles/File/ksiazka_przedkonferencyjna.pdf, 25.05.13.
3. Blitzer W., *Explain to me: North Korea*, <http://situationroom.blogs.cnn.com/2011/12/19>, 25.05.13.
4. Calderone M., *Fox ad rips CNN*, www.politico.com/blogs/michaelcalderone/0808/Fox_ad_rips_CNN.html, 25.05.13.
5. CNN Wire Staff, *North Korean leader dead after heart attack, state media reports*, <http://edition.cnn.com/2011/12/18/world/asia/north-korea-leader-dead>, 25.05.13.
6. CNN Wire Staff, *World reacts to Kim Jong Il's death*, <http://edition.cnn.com/2011/12/19/world/asia/north-korea-world-reax>, 25.05.13.
7. Dickler J., Shadbolt P., *Asian Markets fall on news of Kim Jong Il's death*, http://money.cnn.com/2011/12/19/markets/world_markets_kim_jong_il/index.htm, 25.05.13.
8. Dougherty J., Levine A., *With Kim Jong Il death, shock of the unknown*, <http://security.blogs.cnn.com/2011/12/19/with-kim-jong-il-death-shock-of-the-unknown>, 25.05.13.
9. Durma K., *CNN umiera? Najgorsze wyniki od 10 lat*, <http://natemat.pl/13363,cnn-umiera-najgorsze-wyniki-od-10-lat>, 25.05.13.
10. Gazeta.pl, *Kim Dzong Il nie żyje*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10839495,Kim_Dzong_Il_nie_zyje.html, 25.05.13.
11. Gazeta.pl, *USA: kondolencje po śmierci Kim Dzong Ila nie stosowne*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,10851163,USA__kondolencje_po_smierci_Kim_Dzong_Ila__niestosowne_.html, : 25.05.13.
12. <http://edition.cnn.com/video/?/video/world/2011/12/19/hancocks-korea-south-korean-response.cnn>, 25.05.13.
13. <http://ireport.cnn.com/docs/DOC-719424>, 25.05.13.
14. http://ireport.cnn.com/topics/719362?hpt=hp_t1, 25.05.13.
15. <http://www.cnn.com/video/data/2.0/video/world/2011/12/19/korea-anchor-crying.cnn.html>, 25.05.13.
16. http://www.youtube.com/watch?v=ahz1ASA_iH, 25.0.13.
17. <http://www.youtube.com/watch?v=h7zHGxVL89E>, 25.05.13.

18. <http://www.youtube.com/watch?v=oowASCN1Vug>, 25.05.13.
19. Jurkowitz M. I in., *The Changing TV News Landscape*, <http://stateofthedia.org/2013/special-reports-landing-page/the-changing-tv-news-landscape>, 25.05.13.
20. M. Knox, *Fox News gains total viewers, loses younger viewers*, http://www.mediabistro.com/tvnewser/may-2013-ratings-fox-news-gains-total-viewers-loses-younger-viewers_b181256, 29.05.13.
21. Makarenko V., *Wiceszef CNN: w telewizji informacyjnej nie chodzi o zyski*, <http://wyborcza.biz/biznes/2029020,101558,12532243.html>, 25.05.13.
22. News Corps, *The Foxification Of CNN: New Management Pushes The Network Into Crazy Territory*, <http://www.newscorpse.com/ncWP/?p=5502>, 25.05.13.
23. Nowakowski P.T., *Fast Food dla mózgow, czyli telewizja i okolice*, Wyd. Maternus Media, Tychy 2002.
24. *Overview In Annual Report on American Journalism, The State of the Media 2013*, <http://stateofthedia.org/2013/overview-5>, 25.05.13
25. Polskatimes.pl, *Zawał serca zabił koreańskiego dyktatora. "To strata dla partii, a dla narodu - niewyobrażalny smutek"*, <http://www.polskatimes.pl/artukul/484873,zawal-serca-zabil-koreanskiego-dyktatora-to-strata-dla,id,t.html?cookie=1>, 25.05.13.
26. Shadbolt P., *Markets fall on news of Kim Jong Il's death*, <http://edition.cnn.com/2011/12/19/business/north-korea-markets/index.html>, 25.05.13
27. Simon M., Brown F., Hanna J., Brown F., *U.S. watching Korea closely after Kim Jong Il's death, general says*, <http://news.blogs.cnn.com/2011/12/19/report-north-koreas-kim-jong-il-is-dead>, 25.05.13.
28. The Economist, *Impartiality: The Foxification of the News*, <http://www.economist.com/node/18904112>, 25.05.13.
29. TVN24.pl, *Kim Dzong Il nie żyje*, <http://www.tvn24.pl/raporty/kim-dzong-il-nie-zyje,401>, 25.05.13
30. WPROST.pl, *USA: umarł Kim Dzong Il, teraz Kim Dzong Un?*, <http://www.wprost.pl/ar/284179/USA-umarl-Kim-Dzong-Il-teraz-Kim-Dzong-Un>, 25.05.13.
31. Yan H., Shubert A., *Kim Jong Un: The 'great successor' remains an enigma*, <http://edition.cnn.com/2011/12/19/world/asia/kim-jong-un-profile>, 25.05.13.
32. Ze Świata, *CNN. Legenda pierwszej na świecie telewizji informacyjnej*, <http://ze-swiata.pl/cnn-legenda-pierwszej-na-swiecie-telewizji-informacyjnej>, 25.05.13.